

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE İNVAZİV VE İNVAZİV OLMAYAN İŞLEMLERİ YAPMAYA BAĞLI KORKU SEMPTOM VE BELİRTİLERİNİN İNCELENMESİ

Leyla KHORSHID*

İsmet EŞER*

Dilek SARI**

Ayten ZAYBAK***

Ülkü YAPUCU***

Gülşah GÜROL***

ÖZET

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin invaziv ve invaziv olmayan işlemleri yapmaya bağlı korku semptom ve belirtilerinin incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinden olasılıksız örnekleme tekniği ile seçilen 30 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında soru formu ile korku belirti ve semptomların izlem formları kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen korku belirtileri (0.7631) ve Page ve ark tarafından geliştirilen korku semptomları (0.8142) skalalarının güvenilirliği için güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Verilerin analizinde t testi kullanılmış ve korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin kas içi enjeksiyon yaparken daha fazla sayıda korku belirtileri deneyimledikleri saptanmıştır ($t = -3.48, p = 0.002 < 0.05$).

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencileri, korku, invaziv ve noninvaziv hemşirelik uygulamaları

ABSTRACT

The Examination Of The Fear Symptoms And Signs While Performing First Invasive And Noninvasive Nursing Procedures In Nursing Students

This study is carried out as descriptive for the purpose of investigating the fear symptoms and signs while performing first invasive (Blood pressure) and noninvasive (I.M. injections) nursing procedures in nursing students. The sample group consisted of 30 nursing students in Ege University School of Nursing Registered in first class, agreeing to take part in the investigation. To gather the data questionnaire and fear observe scale form was used. The reliability coefficient found out for Fear Signs Scale (0.7631) developed by the researchers and of Fear Symptoms Scale (0.8142) developed by Page at all. were determined. "t test" has been used and correlation coefficient have also been calculated. In conclusion the students experienced more fear signs while applying intramuscular injection ($t = -3.48, p = 0.002 < 0.05$).

Key Words: Nursing students, fear, invasive and noninvasive nursing procedures

GİRİŞ

Klinik uygulamalar hemşirelik eğitiminin önemli bir bölümünü oluşturur. Öğrenci klinik uygulamaya başladığında hemşirelik uygulamalarını ilk kez yaparken endişe ve korku duyar. Özellikle ilk kez yapılan kan alma, enjeksiyon yapma, IV kateter takma gibi invaziv girişimlerde öğrencinin korku

düzeyinin arttığı, ellerinin titrediği, hatta işlemi yarım bıraktığı gözlenmiştir. Öğrencinin bu korkuyu yaşamasında hastaya zarar vermekten kaçınma düşüncesi, yeterince profesyonel bilgi ve beceriye ulaşmamış olma, öğrenci-egitici-hemşire ilişkilerinde gerginlik önemli etkenlerdir (Atalay ve ark. 1994).

*Ege Üniv. HYO Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (Doç.Dr.)

**Ege Üniv. İzmir Atatürk SYO Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (Öğretim Elemanı)

***Ege Üniv. HYO Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (Araş.Gör.)

Korku yaşandığında kalp atışı, solunum hızı, kan basıncı, beden sıcaklığı ve kas gerginliği artar, ağız kurur, kaşlar kaldırılır, gözler açılır (.....<http://www.mindpus.com>, Yavuzer 1996).

AMAÇ

Araştırma hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamalarında invaziv olan (IM enjeksiyon) ve olmayan (kan basıncı ölçme) işlemleri ilk kez yapmaya bağlı korku semptomlarını ve belirtilerini incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu birinci sınıfta okuyan 108 öğrenci araştırmanın evrenini, araştırmaya katılmayı kabul eden 30 öğrenci ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Daha önceki eğitimlerinde bu işlemleri uyguladıkları için Sağlık Meslek Lisesi mezunu 35 öğrenci araştırmaya alınmamıştır. Araştırma Ege Üniversitesi Hastanesi kliniklerinde yapılmıştır.

Verilerin toplanmasında soru ve izlem formları kullanılmıştır. Soru formunda öğrencilere ilişkin tanıtıcı sorular yer almaktadır. İzlem formunda ise hastanın özelliklerine ilişkin sorular (hastanın yaşı, cinsiyeti, bağımlılık düzeyi, tanısı gibi.....), öğrencilerin korku belirtileri ile işlem sırasında hissettikleri ve işlemden bir saat önce, işlemden hemen önce ve işlemden hemen sonraki yaşamsal belirtilerin kaydedildiği çizelgelere yer verilmiştir.

Korku semptomlarından nabız hızı ve solunum sayılmış, beden sıcaklığı ve kan basıncı ölçülmüş, kas gerginliği ve ağız

kuruluşu semptomları ise geriye dönük olarak sorulmuştur. Araştırmacılar tarafından geliştirilen korku belirtileri ve korku semptomları skalalarının iç geçerliliği için uzman görüşü alınmış, Kuder Richardson Güvenirlilik kat sayısı hesaplanmıştır. Kan basıncı ölçümü için kullanılan korku belirtileri skalasının Kuder Richardson Güvenirlilik katsayısı ise 0.8142 olarak saptanmıştır (Page 1997).

Kas içi enjeksiyon için kullanılan korku belirtileri skalasının Kuder Richardson Güvenirlilik katsayısı 0.5770, korku semptomları skalasının Kuder Richardson Güvenirlilik kat sayısı 0.6839 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlara göre her iki ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Verilerin analizinde t testi ve korelasyon testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğrencilerin %6.7' si 18 yaş, %23.3' ü 19 yaşında, %33.3' ü, %23.3' ü 21 ve %13.3' ü 22 yaşındadır. Öğrencilerin %20' si KBB, %20' si Ortopedi, %20' si Üroloji, %20' si Göz, %16.7' si Nöroloji, %3.3' ü Kardiyoloji kliniğinde uygulama yapmışlardır. Öğrencilerin %76.7' sinin annesi ilkökul, %10' u lise, %6.7' si ortaokul mezunu, %6.6' sı ise okur yazardır. Öğrencilerin %63.3' ünün babası ilkökul, %23.3' ünün lise, %13.3' ünün ortaokul mezunudur. Tüm öğrencilerin geliri giderine denktir. %86.7' si yaşamının çoğunu büyük şehirde, %13.3' ü ise kentte geçirmiştir. Öğrencilerin %76.7' si hemşirelik mesleğini sevdiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %96.7' si kas içi enjeksiyon yapmaktan, %3.3' ü ise kan basıncı ölçmekten korktuğunu ifade etmiştir.

Tablo 1. Kan Basıncı Ölçümü ve Kas İçi Enjeksiyon Yapılan Hastaların Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler	Kan basıncı ölçümü		Kas içi enjeksiyon	
	Sayı	%	Sayı	%
Hastanın cinsiyeti				
Kadın	15	50.00	9	30.00
Erkek	15	50.00	21	70.00
İşlem sırasında hastanın öğrenciye karşı tutumu				
Olumlu	28	93.3	27	90.00
Olumsuz	2	6.7	3	10.00
Hastanın yatağa bağımlılığı				
Bağımsız	24	80.00	17	56.70
Yarı bağımlı	3	10.00	6	20.00
Tam bağımlı	3	10.00	6	23.30
Öğrencide tedirginlik yaratacak görüntü (stoma, alçı)				
Bulunan	8	26.7	17	56.70
Bulunmayan	22	73.3	13	43.30
Öğrencinin işlemi o gün yapacağını bilmesi				
Bilen	1	3.3	29	96.7
Bilmeyen	29	96.7	1	3.3
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

Öğrencilerin kan basıncı ölçtükleri hastaların %50'sini kadın, %50'sini erkek hastalar oluşturmaktadır, %80'i günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmekte bağımsız oldukları, %80'inde hareket kısıtlılığı bulunmadığı, %73'ünde öğrencide tedirginlik yaratacak görüntü (stoma, alçı, trakeostomi, nazogastrik sonda, yara) bulunmadığı saptanmıştır. Kan basıncı ölçerken hastaların %93.3'ü öğrenciye karşı olumlu tavır sergilemiştir.

Öğrencilerin %3.3'ünün o gün ilk kez kan basıncını ölçeceğini bildiği saptanmıştır. Öğrencilerin kas içi enjeksiyon yaptıkları hastaların %56.7'si bağımsız, %23.3'ü bağımlı, %20'si yarı bağımlıdır. Öğrencilerin kas içi

enjeksiyon yaptıkları hastaların %43.3'ünde hareket kısıtlılığı bulunmadığı, %30'unda tam ve %26.7'sinde kısmen hareket kısıtlılığı bulunduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kas içi enjeksiyon yaptıkları hastaların %30'unu kadın, %70'ini erkek hastalar oluşturmaktadır. Öğrencilerin kas içi enjeksiyon yaptıkları hastaların %56.7'sinde öğrencide tedirginlik yaratacak görüntü (stoma, alçı, trakeostomi, nazogastrik sonda, yara) bulunduğu saptanmıştır. Kas içi enjeksiyon yaparken hastaların %90'ı öğrenciye karşı olumlu bir tavır sergilemiştir. Öğrencilerin %96.7'sinin o gün ilk kez kas içi enjeksiyon yapacağını bildiği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin Kan Basıncı Ölçümü ve Kas İçi Enjeksiyon Sırasında Gösterdikleri Korku Belirtilerine Göre Dağılımı (n=30)

Korku Belirtileri	Kan basıncı ölçümü		Kas içi enjeksiyon	
	Sayı	%	Sayı	%
Dudakları germe	14	46.7	16	53.3
Dişlerini sıkma	-	-	9	30.0
Kaşlarını kaldırma	12	40.0	18	60.0
Alnını buruşturma	7	23.3	9	30.0
Üst göz kapaklarını kaldırma	9	30.0	19	63.3
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

*Öğrencilerin birden fazla korku belirtisi deneyimledikleri gözlenmiştir.

Öğrencilerin kan basıncı ölçerken korku belirtilerine ilişkin dağılımı incelendiğinde, %46.7'sinin dudaklarını gerdiği, %40'ının kaşlarını kaldırdığı, %23.3'ünün alnını buruşturduğu, %30'unun üst göz kapaklarını kaldırdığı, hiç birinin dişlerini sıkmadığı gözlenmiştir. Öğrencilerin kas içi enjeksiyon

yaparken korku belirtilerine ilişkin dağılımı incelendiğinde, %53.3'ünün dudaklarının gerildiği, %60'ının kaşlarını kaldırdığı %30'unun alnını buruşturduğu, %63.3'ünün üst göz kapaklarını kaldırdığı, %30'unun dişlerini sıkıldığı gözlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Kan Basıncı Ölçümü ve Kas İçi Enjeksiyon Sırasında Gösterdikleri Korku Semptomlarına Göre Dağılımı (n=30)

Korku Semptomları	Kan Basıncı Ölçümü		Kas İçi Enjeksiyon	
	Sayı	%	Sayı	%
Göğsünde sıkıntı, ağrı veya rahatsızlık hissetme	4	13.3	6	20.0
Kendini gergin hissetme	18	60.0	21	70.0
Görmede bulanıklık	1	3.3	-	-
Ellerinin nemli ve buz gibi olması	17	56.7	16	53.3
Baş dönmesi veya sersemlik hissi	5	16.7	5	16.7
Baygınlık hissi	-	-	-	-
Yorgunluk hissi	8	26.7	8	26.7
Bayılma	1	3.3	-	-
Kendini rüyadaymış gibi hissetme	4	13.3	5	16.7
Çarpıntı	18	60.0	20	66.7
Belirgin derecede huzursuzluk	11	36.7	12	40.0
Odanın etrafında döndüğünü hissetme	2	6.7	2	6.7
Mide bulantısı	2	6.7	1	3.3
Terleme	7	23.3	8	26.7
Kaslarında gerginlik	5	6.7	4	13.3
Titreme	10	33.3	17	56.7
Sıkıntılı bir şekilde yürüme	10	33.3	15	50.0
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

*Öğrencilerin birden fazla korku belirtisi deneyimledikleri gözlenmiştir.

Öğrencilerin kan basıncı ölçümü sırasında hissettikleri korku semptomlarına ilişkin dağılımı incelendiğinde, %60' ı kendini gergin hissettiğini, %56.7' si ellerinin nemli ve buz

gibi olduğunu, %60'ı çarpıntı yakınması olduğunu, %36.7'si belirgin derecede huzursuzluk hissettiğini belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 4. Kan Basıncı (KB) Ölçme ve Kas İçi Enjeksiyon Yapma İle Yaşamsal Belirtilerdeki Değişiklikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	n	\bar{X}	SD	t	p
N İşlemden 1 saat önce ile hemen önce					
A KB ölçerken nabız hızında değişme	30	6.26	9.606		
B Kas içi enjeksiyon yaparken nabız hızında değişme	30	0.90	9.607	2.47	0.02<0.05
İ İşlemden 1 saat önce ile hemen sonra					
Z KB ölçerken nabız hızında değişme	30	6.36	9.859		
H Kas içi enjeksiyon yaparken nabız hızında değişme	30	-0.96	13.538	0.20	0.03<0.05
İ İşlemden hemen önce ile hemen sonra					
Z KB ölçerken nabız hızında değişme	30	0.10	7.725		
İ Kas içi enjeksiyon yaparken nabız hızında değişme	30	-1.86	13.011	0.78	0.439>0.05
İ İşlemden 1 saat önce ile hemen önce					
S KB ölçerken solunum hızında değişme	30	-0.46	3.277		
O Kas içi enjeksiyon yaparken solunum hızında değişme	30	-1.86	4.257	1.74	0.092>0.05
L İşlemden 1 saat önce ile hemen sonra					
U KB ölçerken solunum hızında değişme	30	-1.70	2.818		
N Kas içi enjeksiyon yaparken solunum hızında değişme	30	-3.20	3.624	2.02	0.053>0.05
U İşlemden hemen önce ile hemen sonra					
M KB ölçerken solunum hızında değişme	30	-1.23	2.674		
K Kas içi enjeksiyon yaparken solunum hızında değişme	30	-1.33	3.122	0.14	0.892>0.05
S İşlemden 1 saat önce ile hemen önce					
İ KB ölçerken sistolik KB'nda değişme	30	-0.16	10.706		
S Kas içi enjeksiyon yaparken sistolik KB'nda değişme	30	-4.83	12.898	2.05	0.049<0.05
T İşlemden 1 saat önce ile hemen sonra					
O KB ölçerken sistolik KB'nda değişme	30	-4.33	11.043		
L Kas içi enjeksiyon yaparken sistolik KB'nda değişme	30	-5.66	12.369	0.48	0.632>0.05
İ İşlemden hemen önce ile hemen sonra					
K KB ölçerken sistolik KB'nda değişme	30	-4.16	3.588	-	
B Kas içi enjeksiyon yaparken sistolik KB'nda değişme	30	-0.83	10.429	1.07	93>0.05
D İşlemden 1 saat önce ile hemen önce					
İ KB ölçerken diastolik KB'nda değişme	30	-1.33	8.193		
A Kas içi enjeksiyon yaparken diastolik KB'nda değişme	30	-0.50	10.201	-0.30	0.764>0.05
S İşlemden 1 saat önce ile hemen sonra					
T KB ölçerken diastolik KB'nda değişme	30	-4.00	9.948		
O Kas içi enjeksiyon yaparken diastolik KB'nda değişme	30	-3.06	10.894	-0.39	0.702>0.05
L İşlemden hemen önce ile hemen sonra					
İ KB ölçerken diastolik KB'nda değişme	30	-2.66	10.233		
KB Kas içi enjeksiyon yaparken diastolik KB'nda değişme	30	-2.56	9.898	0.04	0.972>0.05
V İşlemden 1 saat önce ile hemen önce					
Ü KB ölçerken vücut sıcaklığında değişme	30	-0.006	0.389		
C Kas içi enjeksiyon yaparken vücut sıcaklığında değişme	30	0.10	0.603	0.87	0.391>0.05
U İşlemden 1 saat önce ile hemen sonra					
T KB ölçerken vücut sıcaklığında değişme	30	0.05	0.433		
İ Kas içi enjeksiyon yaparken vücut sıcaklığında değişme	30	0.05	0.605	1.02	0.316>0.05
S İşlemden hemen önce ile hemen sonra					
İ KB ölçerken vücut sıcaklığında değişme	30	0.06	0.444		
İ Kas içi enjeksiyon yaparken vücut sıcaklığında değişme	30	0.05	0.460	0.09	0.926>0.05

Öğrencinin nabız hızı, kan basıncının ölçümünde, işlemi yapmadan hemen öncesi ile karşılaştırıldığında 6.26 vuruş azalırken, kas içi enjeksiyon yaparken 0.90 vuruş azalmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olduğu ve kan basıncı ölçerken nabız hızının daha çok azaldığı saptanmıştır ($p=0.02<0.05$). Korku yaşandığında nabız hızı, kalp atışı, solunum hızı, kan basıncı, beden sıcaklığı ve kas gerginliği artar (.....<http://www.mindpus.com>, Yavuzer 1996). İnvaziv girişim olmayan kan basıncı ölçme işleminden hemen önce nabız hızının daha çok azalması, bu işlemi yapmaya hazırlanmanın öğrencide daha az korku belirtisine yol açtığı şeklinde yorumlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin nabız hızı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 6.36 azalırken, kas içi enjeksiyon yaparken 0.96 vuruş artmaktadır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olduğu ve kas içi enjeksiyon yaparken nabız hızının arttığı saptanmıştır ($p=0.03<0.05$). Sonuç olarak, invaziv bir girişim olmayan kan basıncı ölçme işleminin, öğrencinin nabız hızının azalmasına, invaziv bir girişim olan kas içi enjeksiyon yapma işlemi ise nabız hızının artmasına yol açmaktadır. Korku yaşandığında kalp atışı arttığından, kas içi enjeksiyon işleminin öğrencide korkuya yol açtığı söylenebilir (Tablo 4).

Öğrencinin nabız hızı, kan basıncını ölçtükten sonra işlemi yapmadan hemen öncesi ile karşılaştırıldığında 0.10 vuruş artarken, kas içi enjeksiyon yaparken 1.86 vuruş artmaktadır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı ve yapılan işlemin türünün işlemden hemen önce ile sonra arasında nabız hızında bir değişikliğe yol açmadığı saptanmıştır ($p=0.439>0.05$). Bu sonuç her iki işlemin hazırlık aşamasından itibaren bir bütün olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin solunum hızı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında, 0.46/dk artarken, kas içi enjeksiyon yaparken 1.86/dk artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.092>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin ilk kez yapılmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin solunum hızı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 1.70/dk artarken, kas içi enjeksiyon yaparken 3.20/dk artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.053>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin ilk kez yapılmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin solunum hızı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yaptıktan hemen sonrası ile hemen öncesi karşılaştırıldığında 1.23/dk artmış, kas içi enjeksiyon yaparken ise 1.33/dk artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.892>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin ilk kez yapılmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin sistolik kan basıncı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 0.16 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 4.83 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olduğu ve öğrencinin kas içi enjeksiyon yapmaya hazırlanmanın daha çok korkuya yol açtığı saptanmıştır. ($p=0.049<0.05$). Bu sonuç, kas içi enjeksiyon yapmanın hem invaziv bir işlem olması nedeniyle öğrencinin hastaya zarar verme korkusu yaşamasına, hem de hazırlık aşamasının (ilacı hazırlama) çok stresli olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin sistolik kan basıncı, kan basıncı ölçme işlemini yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 4.33 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 5.66 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.632>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin ilk kez yapılması nedeniyle öğrencide korkuya yol açmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin sistolik kan basıncı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yaptıktan hemen sonrası ile hemen öncesi karşılaştırıldığında 4.16 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 0.83 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.293>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin hazırlık aşamasından itibaren bir bütün olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin diastolik kan basıncı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yapmadan hemen

öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 1.33 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 0.50 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.764>0.05$), (Tablo 4).

Öğrencinin diastolik kan basıncı, kan basıncı ölçümünde, işlemi yaptıktan hemen sonrası ile hemen öncesi karşılaştırıldığında 4 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 3.06 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.972>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin hazırlık aşamasından itibaren bir bütün olmasına, korkuya yol açmasına ve ilk kez yapılmasına bağlanabilir (bkz. Tablo 4).

Öğrencinin diastolik kan basıncı, kan basıncı ölçümünde işlemi yaptıktan hemen sonrası ile hemen öncesi karşılaştırıldığında 2.66 mmHg artarken, kas içi enjeksiyonda ise 2.56 mmHg artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.972>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin hazırlık aşamasından itibaren bir bütün olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin vücut sıcaklığı, kan basıncı ölçümünde işlemi yapmadan hemen öncesi ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 0.006 °C artarken, kas içi enjeksiyonda 0.1 °C azalmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.391>0.05$). Bu sonuç, her iki işlemin de ilk kez yapılması nedeniyle öğrencide korkuya yol açmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Öğrencinin vücut sıcaklığı, hem kan basıncı ölçümünde hem de kas içi enjeksiyonda, işlemi yaptıktan hemen sonrası ile bir saat öncesi karşılaştırıldığında 0.05 °C artarken, kas içi enjeksiyon yaparken 0.05°C artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.316>0.05$). Öğrencinin vücut sıcaklığı, kan basıncı ölçümünde işlemi yaptıktan hemen sonrası ile hemen öncesi karşılaştırıldığında 0.06 °C artarken, kas içi enjeksiyon yaparken ise 0.05 °C artmıştır. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p=0.926>0.05$). Bu sonuçlar, her iki işlemin hazırlık aşamasından itibaren bir bütün olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Kan Basıncı Ölçerken ve Kas İçi Enjeksiyon Yaparken Gösterdikleri Korku Belirtilerine Göre Dağılımı

Korku Belirtilerinin Sayısı	Kan Basıncı Ölçümü		Kas İçi Enjeksiyon	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç yok	9	30.0	5	16.7
1 belirti	9	30.0	4	13.3
2 belirti	5	16.7	7	23.3
3 belirti	5	16.7	6	20.0
4 belirti	2	6.6	5	16.7
5 belirti	--	--	3	10.0
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

Öğrencilerin %30'unun kan basıncı ölçerken hiç korku belirtisi göstermedikleri, %30'unun bir, %16.7'sinin üç, %6.6'sının 4 korku belirtisi gösterdikleri gözlenmiştir. Ortalama korku belirtisi sayısı 1.400, minimum değer=0, maksimum değer=4, standart sapması 1.276 olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Kas içi enjeksiyon yaparken öğrencilerin %16.7'sinin hiç korku belirtisi göstermedikleri, %13.3'ünün bir, %23.3'ünün iki, %20'sinin üç, %16.7'sinin dört, %10'unun beş korku belirtisi gösterdikleri gözlenmiştir. Ortalama korku belirtisi sayısı 2.367, minimum değer=0, maksimum değer=5, standart sapması 1.586 olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 6. Öğrencilerin Yaptıkları İşlem (Kan Basıncı Ölçme ve Kas İçi Enjeksiyon Yapma) İle Deneyimledikleri Korku Belirti Ve Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İşlem	n	\bar{X}	SD	t	p
Kan basıncı ölçme	30	1.40	1.586	-3.48	0.002<0.05
Kas içi enjeksiyon yapma	30	2.36	1.276		

Öğrenciler kan basıncı ölçerken ortalama 1.40 korku belirtisi gösterirken, kas içi enjeksiyon yaparken ortalama 2.36 korku göstermişlerdir. Yapılan istatistiksel analizde, bu farkın anlamlı olduğu ve öğrencilerin kas içi

enjeksiyon yaparken daha fazla sayıda korku belirtisi gösterdikleri saptanmıştır. Sonuç olarak, invaziv bir girişim olan kas içi enjeksiyon yapmanın daha çok korku belirtisine yol açtığı bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 7. Öğrencilerin Kan Basıncı Ölçerken ve Kas İçi Enjeksiyon Yaparken Gösterdikleri Korku Semptom Sayısının Dağılımı

Korku semptom sayısı	Kan basıncı ölçümü		Kas içi enjeksiyon	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç yok	2	6.7	3	10.0
1 semptom	5	16.7	4	13.3
2 semptom	4	13.3	1	3.3
3 semptom	5	16.7	4	13.3
4 semptom	-	-	1	3.3
5 semptom	5	16.7	4	13.3
6 semptom	2	6.7	7	23.3
7 semptom	3	10.0	1	3.3
8 semptom	1	3.3	2	6.7
9 semptom	1	3.3	-	-
10 semptom	2	6.7	2	6.7
13 semptom	-	-	1	3.3
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

*Öğrenciler toplam 17 semptomdan en fazla 13 semptom deneyimlemişlerdir.

Kan basıncı ölçümü sırasında ortalama korku semptomu sayısı 4.100, minimum değer:0, maksimum değer 10, standart sapması 2.940 olarak bulunmuştur.

Kas içi enjeksiyon yaparken ortalama korku semptomu sayısı 4.667, minimum değer:0, maksimum değer 13, standart sapması 3.241 olarak bulunmuştur (Tablo 7).

Tablo 8. Öğrencilerin Yaptıkları İşlem (Kan Basıncı Ölçerken ve Kas İçi Enjeksiyon Yapma) İle Deneyimledikleri Korku Semptom Sayılarının Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İşlem	n	\bar{X}	SD	t	p
Kan basıncı ölçme	30	4.10	2.940	-0.97	0.339>0.05
Kas içi enjeksiyon yapma	30	4.66	3.241		

Öğrenciler kan basıncı ölçerken ortalama 4.10 korku semptomu gösterirken, kas içi enjeksiyon yaparken ortalama 4.66 korku semptomu göstermişlerdir. Yapılan istatistiksel analizde bu farkın önemli olmadığı ve öğrencilerin hem kan basıncı ölçerken hem de kas içi enjeksiyon yaparken benzer sayıda korku semptomu deneyimledikleri saptanmıştır. Bu sonuç, her iki işlemin ilk kez yapılmasına bağlanabilir (Tablo 8).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulamalarında invaziv olan ve olmayan işlemleri ilk kez yapmaya bağlı korku belirti ve semptomlarını incelemek amacı ile yapılan bu çalışmada aşağıda belirtilen sonuçlar elde edilmiştir.

1. Öğrencilerin hem kan basıncı ölçerken hem de kas içi enjeksiyon yaparken önemli oranda korku semptomları deneyimledikleri ve korku belirtileri gösterdikleri saptanmıştır.

2. Öğrenci kan basıncı ölçerken, kas içi enjeksiyon yapmaya oranla nabız hızının işlemi yapmadan hemen önce (bir saat öncesine oranla) daha çok azaldığı saptanmıştır.

3. Öğrenci kan basıncı ölçerken nabız hızı işlemi yapmadan hemen önce (hemen sonra öncesine oranla)kas içi enjeksiyon yaparken nabız hızının arttığı saptanmıştır.

4. İlk kez kan basıncı ölçme işleminin, öğrencinin nabız hızının azalmasına, oysa kas

içi enjeksiyon yapmanın nabız hızının artmasına yol açtığı saptanmıştır.

5. Her iki işlemi yapmaya hazırlanmanın öğrencinin, diastolik kan basıncı, vücut sıcaklığı, nabız ve solunum hızında bir değişikliğe yol açmadığı saptanmıştır.

6. Her iki işleme hazırlanmanın ve işlemi uygulamanın öğrencinin solunum hızında, sistolik kan basıncı, diastolik kan basıncı ve vücut sıcaklığında bir değişikliğe yol açmadığı saptanmıştır.

7. Öğrencinin kas içi enjeksiyon yapmaya hazırlanmanın, kan basıncı ölçmeye oranla sistolik kan basıncında daha fazla artmaya yol açtığı saptanmıştır.

8. Öğrencilerin kas içi enjeksiyon yaparken daha fazla sayıda korku belirtisi gösterdikleri saptanmıştır.

9. Öğrencilerin hem kan basıncı ölçerken hem de kas içi enjeksiyon yaparken benzer sayıda korku semptomu deneyimledikleri saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Klinik uygulamaya ilk kez çıkacak öğrencilerin eğitimci ve klinik hemşireleri tarafından yeterince desteklenmesi, bu tür korku belirti ve semptomları yaşamının doğal olduğunun açıklanarak rahatlamalarının sağlanması

2. Hemşirelik Esasları dersinin laboratuvar çalışmalarında kas içi enjeksiyon uygulamasını eğiticinin bir kez gerçek hasta üzerinde uygulayarak göstermesi

KAYNAKLAR

Atalay M., Tel H., Altun E. ve ark. (1994). "Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik Uygulamada Yaşadıkları Güçlükler ve Yardım Beklentileri", Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,1 (1), 18-25.

Page AC., Bennett KS. & Carter O. et al. (1997). "The blood, - Injection Symptom Scale (BISS) Assesing A Structur of Phobic Symptoms

Elicited by Blood and Injections",Behav.Res.Ter., 35(5): 457-464.

.....[http : www.mindpus.com/art365.htm](http://www.mindpus.com/art365.htm), Şubat 2001'de internette alınmıştır.

Yavuzer H. (1996). Ergenlik Döneminde En Sık Rastlanan Heyecan Biçimleri. *Çocuk Psikolojisi*, 287-289.